
Dhvanyalokah Udyotah 2

த⁴வந்யாலோக: உத்³யோத: 2

Document Information

Text title : Dhvanyaloka Udyota 2

File name : dhvanyaloka2.itx

Category : major_works

Location : doc_z_misc_major_works

Transliterated by : Rajani Arjun Shankar

Proofread by : Rajani Arjun Shankar

Latest update : January 4, 2002

Send corrections to : sanskrit at cheerful dot c om

This text is prepared by volunteers and is to be used for personal study and research. The file is not to be copied or reposted without permission, for promotion of any website or individuals or for commercial purpose.

Please help to maintain respect for volunteer spirit.

Please note that proofreading is done using Devanagari version and other language/scripts are generated using **sanscript**.

October 7, 2024

sanskritdocuments.org

Dhvanyalokah Udyotah 2

த்⁴வந்யாலோக: உத்³யோத: 2

|| த்³விதீய: உத்³யோத: ||

ஏவமவிவக்ஷிதவாச்யவிவக்ஷிதாந்யபரவாச்யத்வேந

த்⁴வநிர்த்³விப்ரகார: ப்ரகாஸித: |

தத்ராவிவக்ஷிதவாச்யஸ்ய ப்ரபே⁴த்³ப்ரதிபாத்³நாயேத்³முச்யதே —

அர்தா²ந்தரே ஸங்க்ரமிதமத்யந்தம் வா திரஸ்க்ரு³தம் |

அவிவக்ஷிதவாச்யஸ்ய த்⁴வநேர்வாச்யம் த்³விதா⁴ மதம் || 1 ||

ததா²விதா⁴ப்யாம் ச தா⁴யாம் வ்யங்க்³யஸ்யைவ விஸேஷ: |

தத்ரார்தா²ந்தரஸங்க்ரமிதவாச்யோ யதா² —

ஸ்நி³த்⁴ஸ்யாமலகாந்திலிப்தவியதோ வேல்லத்³ப³லாகா க⁴நா

வாதா: ஸீகரிண: பயோத்³ஸுஹ்ரு³தா³மாநந்த்³கேகா: கலா: |

காமம் ஸந்து த்³ரு⁴ட⁴ம் கடோ²ரஹ்ரு³த்யோ ராமோ⁵ஸ்மி ஸர்வம் ஸஹே

வைதே³ஹீ து கத²ம் ப⁴விஸ்யதி ஹஹா ஹா தே³வி தீ⁴ரா ப⁴வ ||

இத்யத்ர ராமஸப்³த:³ | அநேந ஹி வ்யங்க்³யத⁴ர்மாந்தரபரிணத: ஸம்ஜ்ஞீ

ப்ரத்யாய்யதே , ந ஸம்ஜ்ஞிமாத்ரம் |

யதா² ச மமைவ விஷமபா³ணலீலாயாம் —

ததா³ ஜாயந்தே கு³ண யதா³ தே ஸஹ்ரு³த்யைர்க்³ரு³ஹ்யந்தே |

ரவிகிரணாநுக்³ரு³ஹீதாநி ப⁴வந்தி கமலாநி கமலாநி ||

இத்யத்ர த்³விதீய: கமலஸப்³த:³ |

அத்யந்ததிரஸ்க்ரு³தவாச்யோ யதா²தி³கவேர்வால்மீகே: —

ரவிஸங்க்ராந்தஸௌபா⁴க்³யஸ்துஷாராவ்ரு³தமண்ட³ல: |

நி:ஸ்வாஸாந்த⁴ இவாத்³ர்ஸஸ்சந்த்³ரமா ந ப்ரகாஸதே || இதி |

அத்ராந்த⁴ஸப்³த:~³ |

க³க³நம் ச மத்தமேக⁴ம் தா⁴ராலுலிதார்ஜுநாநி ச வநாநி |

நிரஹங்காரம்ரு³கா³ங்கா ஹரந்தி நீலா அபி நிஸா: ||

அத்ர மத்தநிரஹங்காரஸப்³தௌ³ || 1 ||

அஸம்லக்ஷயக்ரமோத்³த்³யோத: க்ரமேண த்³யோதித: பர: |

விவக்ஷிதாபி⁴தே⁴யஸ்ய த்⁴வநேராத்தமா த்³விதா⁴ மத: || 2 ||

முக²யதயா ப்ரகாஸமானோ வ்யங்க³யோ⁵ஈ²தோ² த்⁴வநேராத்தமா | ஸ ச வாச்யார்தா²பேக்ஷயா
கஸ்சித்³லக்ஷயக்ரமதயா ப்ரகாஸதே , கஸ்சித்³க்ரமேணேதி த்³விதா⁴ மத: || 2 ||

தத்ர

ரஸபா⁴வததா³பா⁴ஸுதத்ப்ரஸாந்த்யாதி³ரக்ரம: |

த்⁴வநேராத்தமாங்கி³பா⁴வேந பா⁴ஸமானோ வ்யவஸ்தி²த: || 3 ||

ரஸாதி³ர்தோ² ஹி ஸஹேவ வாச்யேநாவபா⁴ஸுதே | ஸ சாங்கி³த்வேநாவபா⁴ஸமானோ
த்⁴வநேராத்தமா |

இதா³நீம் ரஸவத³லங்காராத³லக்ஷயக்ரமத்³யோதநாத்மனோ த்⁴வநேர்விப⁴க்தோ
விஷய இதி ப்ரத³ர்ஸ்யதே —

வாச்யவாசகசாருத்வஹேதூநாம் விவிதா⁴த்தமநாம் |

ரஸாதி³பரதா யத்ர ஸ த்⁴வநேர்விஷயோ மத: || 4 ||

ரஸபா⁴வததா³பா⁴ஸுதத்ப்ரஸமலக்ஷணம் முக²யமர்த்²மநுவர்தமாநா
ஸப்³தா³ர்தா²லங்காரா கு³ணஸ்ச பரஸ்பரம் த்⁴வந்யபேக்ஷயா
விபி⁴ந்நரூபா வ்யவஸ்தி²தாஸ்தத்ர காவ்யே த்⁴வநிரிதி வ்யபதே³ஸ: || 4 ||

ப்ரதா⁴ந்யே⁵ந்யத்ர வாக்யார்தே² யத்ராங்க³ம் து ரஸாத³ய: |

காவ்யே தஸ்மிந்நலங்காரோ ரஸாதி³ரிதி மே மதி: || 5 ||

யத்³யபி ரஸவத³லங்காரஸ்யாந்யைர்த³ர்ஸிதோ விஷயஸ்ததா²பி யஸ்மிந் காவ்யே
ப்ரதா⁴நதயா⁵ந்யோ⁵ஈ²தோ² வாக்யார்தீ²பூ⁴தஸ்தஸ்ய சாங்க³பூ⁴தா யே
ரஸாத³யஸ்தே ரஸாதே³ரலங்காரஸ்ய விஷயா இதி மாமகீந: பக்ஷ: |
தத்³யதா² சா³ஷு³ ப்ரேயோ⁵லங்காரஸ்ய வாக்யார்த²த்வே⁵பி
ரஸாத³யோ⁵ஈ²தா² த்³ரு³ஸ்யந்தே |

ஸ ச ரஸாதி³ரலங்கார: ஸுத்³த: ஸங்கீர்ணே வா | தத்ராத்த³யோ யதா² —

கிம் ஹாஸ்யேந ந மே ப்ரயாஸ்யஸி புந: ப்ராப்தஸ்சிராத்³த்³ர்ஸநம்

கேயம் நிஷ்கருண ப்ரவாஸருசிதா கேநாஸி தூ³ரிக்ரு³த: |

ஸ்வப்நாந்தேஷ்விதி தே வத³ந் ப்ரியதமவ்யாஸக்தகண்ட²க்³ரஹோ

பு³த்³தா⁴ ரோதி³தி ரிக்தபா³ஹுவலயஸ்தாரம் ரிபுஸ்த்ரீஜந: ||

இத்யத்ர கருணரஸஸ்ய ஸா³த்³த⁴ஸ்யாங்க³பா⁴வாத்ஸ்பஷ்டமேவ
ரஸவத³லங்காரத்வம் | ஏவமேவம்விதே⁴ விஷயே ரஸாந்தராணம் ஸ்பஷ்ட
ஏவாங்க³பா⁴வ: |

ஸங்கீர்ணோ ரஸாதி³ரங்க³பூ⁴தோ யத² —

க்ஷிப்தோ ஹஸ்தாவலக்³ந: ப்ரஸப⁴மபி⁴ஹதோ⁵ப்யாத³தா³நோ⁵ஸஸூகாந்தம்
க்³ரு³ஹ்ணந் கேஸேஷ்வபாஸ்தஸ்சரணநிபதிதோ நேக்ஷித: ஸம்ப்⁴ரமேண |
ஆலிங்க³ந் யோ⁵வதூ⁴தஸ்த்ரிபுரயுவதிபி:⁴ ஸாஸ்ருநேத்ரோத்பலாபி:⁴
காமீவார்த்³ராபராத:⁴ ஸ த³ஹது து³ரிதம் ஸாம்ப்⁴வோ வ: ஸராக்³நி: ||

இத்யத்ர த்ரிபுரரிபுப்ரபா⁴வாதிஸ்யஸ்ய வாக்யார்த²த்வே ஈர்ஷ்யாவிப்ரலம்ப்⁴ஸ்ய
ஸ்லேஷஸஹிதஸ்யாங்க³பா⁴வ இதி , ஏவம்வித⁴ ஏவ ரஸவதா³த்³யலங்காரஸ்ய
ந்யாய்யோ விஷய: | அத ஏவ சேர்ஷ்யாவிப்ரலம்ப்⁴கருணயோரங்க³த்வேந
வ்யவஸ்தா²நாத்ஸமாவேஸோ ந தோ³ஷ: | யத்ர ஹி ரஸஸ்ய வாக்யார்த்²பா⁴வஸ்தத்ர
கத²மலங்காரத்வம் ? அலங்காரோ ஹி சாருத்வஹேது: ப்ரஸித்³த:⁴ ; ந
த்வஸாவாத்மைவாத்மநஸ்சாருத்வஹேது: |
ததா² சாயமத்ர ஸங்க்ஷேப: —

ரஸபா⁴வாதி³தாத்பர்யமாஸ்ரித்ய விநிவேஸநம் |

அலங்க்ரு³தீநாம் ஸர்வாஸாமலங்காரத்வஸாத்²நம் ||

தஸ்மாத்³யத்ர ரஸாத³யோ வாக்யார்த்²பூ⁴தா: ஸ ஸர்வோ ந
ரஸாதே³ரலங்காரஸ்ய விஷய: ; ஸ த்⁴வநே: ப்ரபே⁴த:³ ,
தஸ்யோபமாத³யோ⁵லங்காரா: | யத்ர து ப்ராதா⁴ந்யேநார்தா²ந்தரஸ்ய
வாக்யார்த்²பா⁴வே ரஸாதி³பி⁴ஸ்சாருத்வநிஷ்பத்தி: க்ரியதே ,
ஸ ரஸாதே³ரலங்காரதாயா விஷய: |

ஏவம் த்⁴வநேருபமாத்³நாம் ரஸவத³லங்காரஸ்ய ச விப⁴க்தவிஷயதா
ப⁴வதி |

யதி³ து சேதநாநாம் வாக்யார்த்²பா⁴வோ ரஸாத்³யலங்காரஸ்ய விஷய
இத்யுச்ச்யதே தர்ஹ்யுபமாத்³நாம் ப்ரவிரலவிஷயதா நிர்விஷயதா வாபி⁴ஹிதா
ஸ்யாத் | யஸ்மாத்³சேதநவஸ்துவ்ரு³த்தே வாக்யார்த்²பூ⁴தே புநஸ்சேதந-
வஸ்துவ்ரு³த்தாந்தயோஜநயா யதா²கத²ஞ்சித்³ப⁴விதவ்யம் | அத² ஸத்யாமபி
தஸ்யாம் யத்ராசேதநாநாம் வாக்யார்த்²பா⁴வோ நாளௌ ரஸவத³லங்காரஸ்ய

விஷய இத்யுச்ச்யதே | தத் மஹத: காவ்யப்ரப³ந்த⁴ஸ்ய ரஸநிதா⁴ந்பூ⁴தஸ்ய
நீரஸத்வமபி⁴ஹிதம் ஸ்யாத் | யதா² —

தரங்க³ப⁴ரூப⁴ங்கா³ க்ஷுபி⁴தவிஹக³ஸ்ரேணி⁴ரஸநா
விகர்ஷந்தீ பே²நம் வஸநமிவ ஸம்ரம்ப⁴ஸிதி²லம் |
யதா²வித்³த⁴ம் யாதி ஸ்க²விதமபி⁴ஸந்தா⁴ய ப³ஹூஸோ
நதீ³ரூபேணேயம் த்⁴ருவமஸஹநா ஸா பரிணதா ||

யதா² வா —

தநவீ மேக⁴ஜலார்த்³ரபல்லவதயா தெள⁴தாத⁴ரேவாஸ்ருபி:⁴
ஸூந்யேவாப⁴ரணை: ஸ்வகாலவிரஹாத்³விஸ்ராந்தபுஷ்போத்³க³மா |
சிந்தா மௌநமிவாஸ்ரிதா மது⁴க்ரு³தாம் ஸப்³தை³ர்விநா லக்ஷயதே
சண்ட³மாமவதூ⁴ய பாத³பதிதம் ஜாதாநுதாபேவ ஸா ||

யதா² வா —

தேஷாம் கோ³பவதூ⁴விலாஸஸுஹ்ரு³தா³ம் ராதா⁴ரஹ:ஸாக்ஷிணம்
க்ஷேமம் ப⁴த்³ர கலிந்த³ஸைலதநயாதீரே லதாவேஸ்மநாம் |
விச்சி²ந்நே ஸ்மரதல்பகல்பநம்ரு³து³ச்சே²தோ³பயோகே³ஸது⁴நா
தே ஜானே ஜர³ப⁴வந்தி விக³லந்நீலத்விஷ: பல்லவா: ||

இத்யேவமாதௌ³ விஷயே³சேதநாநாம் வாக்யார்த்²பா⁴வே³பி
சேதநவஸ்துவ்ரு³த்தாந்தயோஜநாஸ்த்யேவ |

அத² யத்ர சேதநவஸ்துவ்ரு³த்தாந்தயோஜநாஸ்தி

தத்ர ரஸாதி³ரலங்கார: | ததே³வம் ஸத்யுபமாத³யோ நிர்விஷயா:

ப்ரவிரலவிஷயா வா ஸ்யு: | யஸ்மாந்நாஸ்த்யேவாஸாவசேதநவஸ்துவ்ரு³த்தாந்தோ

யத்ர சேதநவஸ்துவ்ரு³த்தாந்தயோஜநா நாஸ்த்யந்ததோ விபா⁴வத்வேந |

தஸ்மாத்³ங்க³த்வேந ச ரஸாதீ³நாமலங்காரதா | ய: புநரங்கீ³ ரஸோ பா⁴வோ

வா ஸர்வாகாரமலங்கார்ய: ஸ த்⁴வநேராத்மேதி || 5 ||

கிஞ்ச —

தமர்த²மவலம்ப³ந்தே யே³ங்கி³நம் தே கு³ணை: ஸம்ரு³தா: |

அங்கா³ஸ்ரிதாஸ்த்வலங்காரா மந்தவ்யா: கடகாதி³வத் || 6 ||

யே தமர்த²ம் ரஸாதி³லக்ஷணமங்கி³நம் ஸந்தமவலம்ப³தே தே கு³ணை:

ஸௌர்யாதி³வத் | வாச்சயவாசகலக்ஷணந்யங்கா³நி யே புநஸ்ததா³ஸ்ரிதாஸ்-

தே³லங்காரா மந்தவ்யா: கடகாதி³வத் || 6 ||

ததா² ச —

ஸ்ருங்ககா³ர ஏவ மது⁴ர: பர: ப்ரஹ்லாத³நோ ரஸ: |

தந்மயம் காவ்யமாஸ்ரித்ய மாதூ⁴ர்யம் ப்ரதிதிஷ்ட²தி || 7 ||

ஸ்ருங்ககா³ர ஏவ ரஸாந்தராபேக்ஷயா மது⁴ர: ப்ரஹ்லாத³ஹேதுத்வாத் |

தத்ப்ரகாஸநபரஸப்³தா³ர்த²தயா காவ்யஸ்ய ஸ மாதூ⁴ர்யலக்ஷணே கு³ண: |

ஸ்ரவ்யத்வம் புநரோஜஸோ⁵பி ஸாதா⁴ரணமிதி || 7 ||

ஸ்ருங்ககா³ரே விப்ரலம்பா⁴க்²யே கருணே ச ப்ரகர்ஷவத் |

மாதூ⁴ர்யமார்த்³ரதாம் யாதி யதஸ்தத்ராதி⁴கம் மந: || 8 ||

விப்ரலம்ப⁴ஸ்ருங்ககா³ரகருணயோஸ்து மாதூ⁴ர்யமேவ ப்ரகர்ஷவத் |

ஸஹ்ரு³த்யஹ்ரு³த்யாவர்ஜநாதிஸயநிமித்தத்தவாதி³தி || 8 ||

ரௌத்³ராத³யோ ரஸா தீ³ப்த்யா லக்ஷயந்தே காவ்யவர்திந: |

தத்³வ்யக்திஹேது⁴ ஸப்³தா³ர்தா²வாஸ்ரித்யெளஜோ வ்யவஸ்தி²தம் || 9 ||

ரௌத்³ராத³யோ ஹி ரஸா: பராம் தீ³ப்திமுஜ்ஜ்வலதாம் ஜநயந்தீதி லக்ஷணயா

த ஏவ தீ³ப்திரித்யுச்ச்யதே | தத்ப்ரகாஸநபர: ஸப்³தோ³ தீ³ர்க⁴ஸமாஸ-

ரசநாலங்க்ரு³தம் வாக்யம் | யதா² —

சஞ்சத்³பு⁴ஜப்⁴ரமிதசண்ட³க³தா³பி⁴கா⁴த-

ஸஞ்சுர்ணிதோருயுக³ளஸ்ய ஸுயோத⁴நஸ்ய |

ஸ்த்யாநாவப்³த³த⁴க⁴நஸோணிதஸோணபாணி-

ருத்தம்ஸயிஷ்யதி கசாம்ஸ்தவ தே³வி பீ⁴ம: ||

தத்ப்ரகாஸநபரஸ்சார்²தோ²நபேக்ஷிததீ³ர்க⁴ஸமாஸரசந:

ப்ரஸந்நவாசகாபி⁴தே⁴ய: | யதா² —

யோ ய: ஸஸ்த்ரம் பி³ப⁴ர்தி ஸ்வபு⁴ஜகு³ருமத:³ பாண்ட³வீநாம் சமூநாம்

யோ ய: பாஞ்சாலகோ³த்ரே ஸரிஸுரதி⁴கவயா க³ர்ப⁴ஸய்யாம் க³தோ வா |

யோ யஸ்தத்கர்மஸாக்ஷீ சரதி மயி ரணே யஸ்ச யஸ்ச ப்ரதீ⁶:

க்ரோதா⁴ந்த⁴ஸ்தஸ்ய தஸ்ய ஸ்வயமபி ஜக³தாமந்தகஸ்யாந்தகோ⁵ஹம் ||

இத்யாதௌ³ த்³வயோரோஜஸ்தவம் || 9 ||

ஸமர்பகத்வம் காவ்யஸ்ய யத்து ஸர்வரஸாந் ப்ரதி |

ஸ ப்ரஸாதோ³ கு³ணே ஜ்ஞேய: ஸர்வஸாதா⁴ரணக்ரிய: || 10 ||

ப்ரஸாத³ஸ்து ஸ்வச்ச²தா ஸப்³தா³ர்த²யோ: | ஸ ச ஸர்வரஸஸாதா⁴ரணே

கு³ண: ஸர்வரசநாஸாதா⁴ரணஸ்ச வ்யங்க்³யார்தா²பேக்ஷயைவ
முக்²யதயா வ்யவஸ்தி²தோ மந்தவ்ய: |

ஸ்ருதிது³ஷ்டாத³யோ தோ³ஷா அநித்யா யே ச த³ர்ஸிதா: |

த்⁴வந்யாத்மந்யேவ ஸ்ரு³ங்கா³ரே தே ஹேயா இத்யுதா³ஹ்ரு³தா: || 11 ||

அநித்யா தோ³ஷாஸ்ச யே ஸ்ருதிது³ஷ்டாத³ய: ஸூசிதாஸ்தே³பி ந
வாச்யே அர்த²மாத்ரே , ந ச வ்யங்க்³யே ஸ்ரு³ங்கா³ரே வா த்⁴வநேரநாத்மபூ⁴தே |
கிம் தர்ஹி ? த்⁴வந்யாத்மந்யேவ ஸ்ரு³ங்கா³ரே³ங்கி³தயா வ்யங்க்³யே
தே ஹேயா இத்யுதா³ஹ்ரு³தா: | அந்யதா² ஹி தேஷாமநித்யதோ³ஷதைவ ந
ஸ்யாத் | ஏவமயமஸம்ஸக்ஷயக்ரமத்³யோதோ த்⁴வநேராத்மா ப்ரத³ர்ஸித:
ஸாமாந்யேந || 11 ||

தஸ்யாங்கா³நாம் ப்ரபே⁴தா³ யே ப்ரபே⁴தா:³ ஸ்வக³தாஸ்ச யே |
தேஷாமாநந்த்யமந்யோந்யஸம்ப்³ந்த⁴பரிகல்பநே || 12 ||

அங்கி³தயா வ்யங்க்³யோ ரஸாதி³ர்விவக்ஷிதாந்யபரவாச்யஸ்ய
த்⁴வநேரேக ஆத்மா ய உக்தஸ்தஸ்யாங்கா³நாம்

வாச்ய வாசகாநுபாதிநாமலங்காராணம் யே ப்ரபே⁴தா³
நிரவத⁴யோ யே ச ஸ்வக³தாஸ்தஸ்யாங்கி³நோ³ர்த³ஸ்ய
ரஸபா⁴வததா³பா⁴ஸுதத்ப்ரஸமலக்ஷண

விபா⁴வாநுபா⁴வவ்யபி⁴சாரிப்ரதிபாத³நஸஹிதா அநந்தா:
ஸ்வாஸ்யாபேக்ஷயா நி:ஸீமாநோ விஸேஷாஸ்தேஷா-
மந்யோந்யஸம்ப்³ந்த⁴பரிகல்பநே க்ரியமாணே கஸ்யசி-

த³ந்யதமஸ்யாபி ரஸஸ்ய ப்ரகாரா: பரிஸங்க்²யாதும் ந ஸக்யந்தே
கிமுத ஸர்வேஷாம் | ததா² ஹி ஸ்ரு³ங்கா³ரஸ்யாங்கி³நஸ்தாவ-
தா³த்யெள த்³வெள பே⁴தெள³ - ஸம்போ⁴கோ³ விப்ரலம்ப⁴ஸ்ச |

ஸம்போ⁴க³ஸ்ய ச பரஸ்பரப்ரேமத³ர்ஸநஸூரதவிஹரணாதி³-
லக்ஷண: ப்ரகாரா: | விப்ரலம்ப⁴ஸ்யாப்யபி⁴லாஷேர்ஷ்யா-
விரஹப்ரவாஸவிப்ரலம்பா⁴த³ய: | தேஷாம் ச ப்ரத்யேகம்

விபா⁴வாநுபா⁴வவ்யபி⁴சாரிபே⁴த³ | தேஷாம் ச
தே³ஸகாலாத்³யாஸ்யாவஸ்தா²பே⁴த³ இதி ஸ்வக³தபே⁴தா³பேக்ஷ-
யைகஸ்ய தஸ்யாபரிமேயத்வம் , கிம் புநரங்க³ப்ரபே⁴த³-
கல்பநாயாம் | தே ஹ்யங்க³ப்ரபே⁴தா:³ ப்ரத்யேகமங்கி³-
ப்ரபே⁴த³ஸம்ப்³ந்த⁴பரிகல்பநே க்ரியமாணே ஸத்யாநந்த்ய-

மேவோபயாந்தி || 12 ||

தி³ந்மாத்தரம் தூர்ச்யதே யேந வ்யுத்தபந்நாநாம் ஸசேதஸாம் |

பு³த்³தி⁴ராஸாதி³தாலோகா ஸர்வத்ரைவ ப⁴விஷ்யதி || 13 ||

தி³ந்மாத்தரகத²நேந ஹி வ்யுத்தபந்நாநாம் ஸஹ்ரு³த³யாநாமேகத்ராபி
ரஸபே⁴தே³ ஸஹூலங்காரைரங்கா³ங்கி³பா⁴வபரிஜ்ஞாநாதா³ஸாதி³தாலோகா
பு³த்³தி⁴:⁴ ஸர்வத்ரைவ ப⁴விஷ்யதி | தத்ர —

ஸ்ரு³ங்கா³ர்ஸ்யாங்கி³நோ யத்நாதே³கரூபாநுப³ந்த⁴வாந் |

ஸர்வேஷ்வேவ ப்ரபே⁴தே³ஷு நாநுப்ராஸ: ப்ரகாஸக: || 14 ||

அங்கி³நோ ஹி ஸ்ரு³ங்கா³ர்ஸ்ய யே உக்தா: ப்ரபே⁴தா³ஸ்தேஷு

ஸர்வேஷ்வேகப்ரகாராநுப³ந்தி⁴தயா ப்ரப³ந்தே⁴ந

ப்ரவ்ரு³த்தோ³நுப்ராஸோ ந வ்யஞ்ஜக: | அங்கி³ந இত্যநேநாங்க³பூ⁴தஸ்ய

ஸ்ரு³ங்கா³ர்ஸ்யைகரூபாநுப³ந்த⁴யநுப்ராஸநிப³ந்த⁴நே

காமசாரமாஹ || 14 ||

த்⁴வந்யாத்தம்பூ⁴தே ஸ்ரு³ங்கா³ரே யமகாதி³நிப³ந்த⁴நம் |

ஸக்தாவபி ப்ரமாதி³த்வம் விப்ரலம்பே⁴ விஸேஷத: || 15 ||

த்⁴வநேராத்தம்பூ⁴த: ஸ்ரு³ங்கா³ர்ஸ்தாத்தபர்யேண வாச்யவாசகா³ப்யாம்

ப்ரகாஸ்யமாநஸ்தஸ்மிந்யமகாதீ³நாம் யமகப்ரகாராணம்

நிப³ந்த⁴நம் து³ஷ்கரஸப³த³ப⁴ங்க³ஸ்லேஷாதீ³நாம் ஸக்தாவபி

ப்ரமாதி³த்வம் | “ப்ரமாதி³த்வ”மித்யநேநைதத்³த³ர்ஸ்யதே — காகதாலீயேந

கதா³சித்தகஸ்யசிதே³கஸ்ய யமகாதே³ர்நிஷ்பத்தாவபி பூ⁴ம்நாலங்காராந்தர-

வத்³ரஸாங்க³த்வேந நிப³ந்தோ⁴ ந கர்தவ்ய இதி | “விப்ரலம்பே⁴ விஸேஷத”இத்யநேந

விப்ரலம்பே⁴ ஸௌகுமார்யாதிஸய: க²யாப்யதே | தஸ்மிந்த³யோத்யே யமகாதே³ர்ங்க³ஸ்ய

நிப³ந்தோ⁴ நியமாந்ந கர்தவ்ய இதி || 15 ||

அத்ர யுக்திரபி⁴தீ⁴யதே —

ரஸாக்ஷிப்ததயா யஸ்ய ப³ந்த⁴:⁴ ஸக்யக்ரியோ ப⁴வேத் |

அப்ரு³த²க்³யத்நநிர்வத்ய: ஸோ³ஸலங்காரோ த்⁴வநௌ மத: || 16 ||

நிஷ்பத்தாவாஸ்சர்யபூ⁴தோ³பி யஸ்யாலங்காரஸ்ய ரஸாக்ஷிப்ததயைவ

ப³ந்த⁴:⁴ ஸக்யக்ரியோ ப⁴வேத்ஸோ³ஸ்மிந்நலக்ஷயக்ரமவ்யங்க³யே

த்⁴வநாவலங்காரோ மத: | தஸ்யைவ ரஸாங்க³த்வம் முக்²யமித்யர்த²:² |

யதா² —

கபோலே பத்தராலீ கரதலநிரோதே⁴ந ம்ரு³தி³தா

நிபீதோ நி:ஸ்வாஸையமம்ரு³தஹ்ரு³யோ⁵த⁴ரரஸ: |

முஹூ: கண்டே² லக்³நஸ்தரலயதி பா³ஷ்பஸ்தநத⁴ம

ப்ரியோ மந்யுர்ஜாதஸ்தவ நிரநுரோதே⁴ ந து வயம் ||

ரஸாங்க³த்வே ச தஸ்ய லக்ஷணமம்ரு²க்³யத்நநிர்வர்த்யத்வமிதி

யோ ரஸம் ப³ந்து⁴மத்⁴யவஸிதஸ்ய கவேரலங்காரஸ்தாம்

வாஸநாமத்யூஹ்ய யத்நாந்தரமாஸ்தி²தஸ்ய நிஷ்பத்³யதே ஸ ந

ரஸாங்க³மிதி | யமகே ச ப்ரப³ந்தே⁴ந பு³த்தி⁴பூர்வகம் க்ரியமானே

நியமேநைவ யத்நாந்தரபரிக்³ரஹ ஆபததி ஸப்³த்³விஸேஷாந்வேஷணரூப: |

அலங்காராந்தரேஷ்வபி தத்துல்யமிதி சேத் — நைவம் ; அலங்காராந்தராணி

ஹி நிரூப்யமாணது³ர்⁴க⁴டநாந்யபி ரஸஸமாஹிதசேதஸ:

ப்ரதிபா⁴நவத: கவேரஹம்பூர்விகயா பராபதந்தி | யதா² காத³ம்ப்³ர்யாம்

காத³ம்ப்³ர்⁴த³ர்⁴ஸநாவஸரே | யதா² ச மாயாராமஸிரோத³ர்⁴ஸநேந

விஹ்வலாயாம் ஸீததே³வ்யாம் ஸேதௌ | யுக்தம் சைதத் , யதோ ரஸா

வாச்யவிஸேஷைரேவாக்ஷேப்தவ்யா: | தத்ப்ரதிபாத³கைஸ்ச ஸப்³தை³ஸ்தத்-

ப்ரகாஸிநோ வாச்யவிஸேஷா ஏவ ரூபகாத³யோ⁵ஸலங்காரா: | தஸ்மாந்ந

தேஷாம் ப³ஹிரங்க³த்வம் ரஸாபி⁴வ்யக்தௌ | யமகது³ஷ்கரமார்³கே³ஷு து

தத்ஸ்தி²தமேவ | யத்து ரஸவந்தி காநிசித்³யமகாத³நி த்³ரு³ஸ்யந்தே , தத்ர

ரஸாத³நாமங்க³தா | யமகாத³நாம் த்வங்கி³தைவ | ரஸாபா⁴ஸே

சாங்க³த்வமப்யவிருத்³த⁴ம் | அங்கி³தயா து வ்யங்க³யே ரஸே நாங்க³த்வம்

ப்ரு²த்²க்³ப்ரயத்நநிர்வர்த்யத்வாத³யமகாதே: ³ |

அஸ்யைவார்த²ஸ்ய ஸங்க³ரஹஸ்லோகா: —

ரஸவந்தி ஹி வஸ்தூநி ஸாலங்காராணி காநிசித் |

ஏகநைவ ப்ரயத்நேந நிர்வர்த்யந்தே மஹாகவே: ||

யமகாதி³நிப³ந்தே⁴ து ப்ரு²த்²க்³யத்நோ⁵ஸ்ய ஜாயதே |

ஸக்தஸ்யாபி ரஸே⁵ங்க³த்வம் தஸ்மாதே³ஷாம் ந வித்³யதே ||

ரஸாபா⁴ஸாங்க³பா⁴வஸ்து யமகாதே³ர்⁴ந வார்யதே |

த்⁴வந்யாத்மபூ⁴தே ஸ்ரு³ங்கா³ரே த்வங்க³தா நோபபத்³யதே || 16 ||

இதா³நீம் த்⁴வந்யாத்மபூ⁴தஸ்ய ஸ்ரு³ங்கா³ரஸ்ய வ்யஞ்ஜகோ⁵ல-

ங்காரவர்க³ ஆக்²யாயதே —

த்⁴வந்யாத்மபூ⁴தே ஸ்ரு³ங்கா³ரே ஸமீக்ஷய விநிவேஸித: |

ரூபகாதி³ரலங்காரவர்க³ ஏதி யதா²ர்²த²தாம் || 17 ||

அலங்காரோ ஹி பா³ஹ்யாலங்காரஸாம்யாத³ங்கி³நஸ்சாருத்வ-
ஹேதுருச்சயதே | வாச்சயாலங்காரவர்க³ஸ்ச ரூபகாதி³ர்யாவாநுக்³தோ
வக்ஷயதே ச கைச்சித் , அலங்காரானுமநந்தத்வாத் || |

ஸ ஸர்வோ⁵பி யதி³ ஸமீக்ஷய விநிவேஸ்யதே தத³லக்ஷயக்ரமவ்யங்க்யஸ்ய
த்⁴வநேரங்கி³ந: ஸர்வஸ்யைவ சாருத்வஹேதுர்நிஷ்பத்³யதே || 17 ||

ஏஷா சாஸ்ய விநிவேஸநே ஸமீக்ஷா —

விவக்ஷா தத்பரத்வேந நாங்கி³த்வேந கதா³சந |

காலே ச க்³ரஹணத்தயாகௌ³ நாதிநிர்வஹணஷிதா || 18 ||

நிர்வ்யூடா⁴வபி சாங்க³த்வே யத்நேந ப்ரத்யவேக்ஷணம் |

ரூபகாதி³ரலங்காரவர்க³ஸ்யாங்க³த்வஸாத⁴நம் || 19 ||

ரஸப³ந்தே⁴ஷ்வத்யாத்³ரு³தமநா: கவிர்யமலங்காரம் தத³ங்க³தயா
விவக்ஷதி | யதா² —

சலாபாங்கா³ம் த்³ரு³ஷ்டிம் ஸ்ப்ரு³ஸஸி ப³ஹூஸோ வேபது²மதீம்

ரஹஸ்யாக²யாயீவ ஸ்வநஸி ம்ரு³து³ கர்ணாந்திகசர: |

கரௌ வ்யாது⁴ந்வத்யா: பிப³ஸி ரதிஸர்வஸ்வமத⁴ரம்

வயம் தத்த்வாந்வேஷாந்மது⁴கர ஹதாஸ்த்வம் க²லு க்ரு³தீ ||

அத்ர ஹி ப⁴ரமர்வபா⁴வோக்திரலங்காரோ ரஸாநுக்³ண: |

“நாங்கி³த்வேநே”தி ந ப்ராதா⁴ந்யேந | கதா³சித்³ரஸாதி³தாத்பர்யேண

விவக்ஷிதோ⁵பி ஹ்யலங்கார: கச்சித்³ங்கி³த்வேந விவக்ஷிதோ

த்³ரு³ஸ்யதே | யதா² —

சக்ராபி⁴கா⁴த்ப்ரஸபா⁴ஜ்ஞயைவ சகார யோ ராஹுவது⁴ஜநஸ்ய |

ஆலிங்க³நோத்³தா³மவிலாஸவந்த⁴யம் ரதோத்ஸவம் சம்ப³நமாத்ரஸேஷம் ||

அத்ர ஹி பர்யாயோக்தஸ்யாங்கி³த்வேந விவக்ஷா ரஸாதி³தாத்பர்யே ஸத்யபீதி |

அங்க³த்வேந விவக்ஷிதமபி யமவஸரே க்³ரு³ஹ்ணாதி நானவஸரே |

அவஸரே க்³ரு³ஹீதிர்யதா² —

உத்³தா³மோத்கலிகாம் விபாண்³ரு³ருசம் ப்ராரப³த⁴ஜ்ஞம்⁴பா⁴ம் க்ஷண-

தா³யாஸம் ஸ்வஸநோத்³க³மைரவிரலிராதந்வதீமாத்மந: |

அத்³யோத்³யாநலதாமிமாம் ஸமத்³நாம் நாரீமிவாந்யாம் த்⁴ருவம்
பய்யந் கோபவிபாடலத்³யுதி முக²ம் தே³வ்யா: கரிஷ்யாம்யஹம் ||

இத்யத்ர உபமா ஸ்லேஷஸ்ய |

க்³ரு³ஹீதமபி ச யமவஸரே த்யஜதி தத்³ரஸாநுகு³ணதயாலங்கா-
ராந்தராபேக்ஷயா | யதா² —

ரக்தஸ்த்வம் நவபல்லவைரஹமபி ஸ்லாக்⁴யை: ப்ரியாயா கு³ண-
ஸ்த்வாமாயாந்தி ஸிலீமுகா:² ஸ்மரத⁴நுர்முக்தாஸ்ததா² மாமபி |
காந்தாபாத³தலாஹதிஸ்தவ முதே³ தத்³வந்மமாப்யாவயோ:
ஸர்வம் துஸ்யமஸோக கேவலமஹம் தா⁴த்ரா ஸஸோக: க்ரு³த: ||

அத்ர ஹி ப்ரபி³ந்த⁴ப்ரவ்ரு³த்தோ⁵பி ஸ்லேஷோ வ்யதிரேகவிவக்ஷயா
த்யஜ்யமானோ ரஸவிஸேஷம் புஷ்ணாதி | நாத்ராலங்கார-

த்³வ்யஸந்நிபாத: , கிம் தர்ஹி ? அலங்காராந்தரமேவ

ஸ்லேஷவ்யதிரேகலக்ஷணம் நரஸிம்ஹவதி³தி சேத் — ந , தஸ்ய

ப்ரகாராந்தரேண வ்யவஸ்தாத²பநாத் | யத்ர ஹி ஸ்லேஷவிஷய ஏவ

ஸப்³தே³ ப்ரகாராந்தரேண வ்யதிரேகப்ரதீதிர்ஜாயதே ஸ தஸ்ய

விஷய: | யதா² — “ ஸ ஹரிர்நாம்நா தே³வ: ஸஹரிர்வரதூரக³-

நிவஹேந“ இத்யாதெ³ | அத்ர ஹ்யந்ய ஏவ ஸப்³த: ³ஸ்லேஷஸ்ய

விஷயோ⁵ந்யஸ்ச வ்யதிரேகஸ்ய | யதி³ சைவம்விதே⁴

விஷயே⁵லங்காராந்தரத்வகல்பநா க்ரியதே தத்ஸம்ஸு³ஷ்டேர்விஷ-

யாபஹார ஏவ ஸ்யாத் | ஸ்லேஷமுகே²நைவாத்ர வ்யதிரேகஸ்யாத்ம-

லாப⁴ இதி நாயம் ஸம்ஸு³ஷ்டேர்விஷய இதி சேத் — ந ; வ்யதிரேகஸ்ய

ப்ரகாராந்தரேணாபி த³ர்ஸநாத் | யதா² —

நோ கல்பாபாயவாயோரத³யரயத³லதக்ஷமா⁴ரஸ்யாபி ஸம்யா

கா³டோ⁴த்³க்³ர்ணேஜ்ஜ்வலபூ³ரஹி ந ரஹிதா நோ தம:கஜ்ஜலேந |

ப்ராப்தோத்தபத்தி: பதங்கா³ந்ந புநருபக³தா மோஷமுஷ்ணத்விஷோ வோ

வர்தி: ஸைவாந்யரூபா ஸுக²யது நிகி²லத்³வீபதீ³பஸ்ய தி³ப்தி: ||

அத்ர ஹி ஸாம்யப்ரபஞ்சப்ரதிபாத³நம் விநைவ வ்யதிரேகோ த³ர்ஸித: |

நாத்ர ஸ்லேஷமாத்ராச்சாருத்வப்ரதீதிரஸ்தீதி ஸ்லேஷஸ்ய

வ்யதிரேகாங்க³த்வேநைவ விவக்ஷிதத்வாத் ந ஸ்வதோ⁵லங்காரதேத்யபி

ந வாச்சயம் | யத ஏவம்விதே⁴ விஷயே ஸாம்யமாத்ரா³பி

ஸுப்ரதிபாதி³தாச்சாருத்வம் த்³ரு³ஸ்யத ஏவ | யதா² —

ஆக்ரந்தா:³ ஸ்தநிதைர்விலோசநஜலாந்யஸ்ராந்ததா⁴ராம்பு³பி⁴-
ஸ்தத்³விச்சே²த³பு⁴வஸ்ச ஸோகஸிகி²நஸ்துஸ்யாஸ்தடி³த்³விப்⁴ரமை: |
அந்தர்மே த³யிதாமுக²ம் தவ ஸஸீ வ்ரு³த்தி: ஸமைவாவயோ-
ஸ்தத்த்கிம் மாமநிஸம் ஸகே² ஜலத⁴ர த்வம் த³க்³த⁴மேவோத்³யத: ||

இத்யாதௌ³ |

ரஸநிர்வஹணைகதாநஹ்ரு³யோ யம் ச நாத்யந்தம் நிர்வோ⁴மிச்ச²தி |
யதா² —

கோபாத்கோமலலோலபா³ஹூலதிகாபாஸேந ப³த்³தா⁴ த்³ரு⁴ட⁴ம்
நீத்வா வாஸநிகேதநம் த³யிதயா ஸாயம் ஸகீ²நாம் புர: |
பூ⁴யோ நைவமிதி ஸ்க²லத்கலகி³ரா ஸம்ஸலிச்சய தூ³ஸ்சேஷ்டிதம்
த⁴ந்யோ ஹந்யத ஏவ நிஹ்ருதிபர: ப்ரேயாந்ருத்³யா ஹஸந் ||

அத்ர ஹி ரூபகமாஶுப்தமநிர்வ்யூ⁴ம் ச பரம் ரஸபுஷ்டயே |
நிர்வோ⁴மிஷ்டமபி யம் யத்நாத³ங்க³த்வேந ப்ரத்யவேக்ஷதே யதா² —

ஸ்யாமாஸ்வங்க³ம் சகிதஹரிணீப்ரேக்ஷணே த்³ரு³ஷ்டிபாதம்
க³ண்ட³ச்சா²யாம் ஸஸிநி ஸிகி²நாம் ப³ர்ஹபா⁴ரேஷு கேஸாந் |
உத்பஸ்யாமி ப்ரதநுஷு நதீ³வீசிஷு ப்⁴ரூவிலாஸாந்
ஹந்தைகஸ்த²ம் க்வசித்³பி ந தே பீ⁴ரு ஸாத்³ரு³ஸ்யமஸ்தி ||

இத்யாதௌ³ |

ஸ ஏவமுபநிப³த்⁴யமாநோ⁵லங்காரோ ரஸாபி⁴வ்யக்திஹேது:
கவேப்⁴வதி | உக்தப்ரகாராதிக்ரமே து நியமேநைவ ரஸப⁴ங்க³ஹேது:
ஸம்பத்³யதே | லக்ஷயம் ச ததா²வித⁴ம் மஹாகவிப்ரப³ந்தே⁴ஷ்வபி
த்³ரு³ஸ்யதே ப³ஹூஸ: | தத்து ஸலிக்குதிஸஹஸ்ரத்³யோதிதாத்தமநாம் மஹாத்தமநாம்
தோ³ஷோத்³கோ⁴ஷணமாத்தம ஏவ தூ³ஷணம் ப⁴வதீ³தி ந விப⁴ஜ்ய த³ர்ஸிதம் |
கிம் து ரூபகாதே³ரலங்காரவர்க³ஸ்ய யேயம் வ்யஞ்ஜகத்வே ரஸாதி³விஷயே
லக்ஷணதி³க்³த³ர்ஸிதா தாமநுஸரந் ஸ்வயம் சாந்யல்லக்ஷணமுத்ப்ரேக்ஷமாணே
யத்³யலக்ஷயக்ரமப்ரதிப⁴மநந்தரோக்தமேநம் த்⁴வநேராத்மாநமுப-
நிப³த்⁴நாதி ஸுகவி: ஸமாஹிதசேதாஸ்ததா³ தஸ்யாத்மலாபோ⁴ ப⁴வதி
மஹீயாநிதி || 18-19 ||

க்ரமேண ப்ரதிபா⁴த்யாத்மா யோ⁵ஸ்யாநுஸ்வாநஸந்நிப:⁴ |

ஸப்³தா³ர்²த²ஸக்திமூலத்வாத்ஸோ⁵பி த்³வேதா⁴ வ்யவஸ்தி²த: || 20 ||

அஸ்ய விவக்ஷிதாந்யபரவாச்யஸ்ய த்⁴வநே: ஸம்லக்ஷயக்ரம-
வ்யங்க்யத்வாத்³நூரணநப்ரக்²யோ ய ஆத்மா ஸோ⁵பி ஸப்³த³ஸக்தி-
மூலோ⁵ர்²த²ஸக்திமூலஸ்சேதி த்³விப்ரகார: ||

நநு ஸப்³த³ஸக்த்யா யத்ரா²ர்தா²ந்தரம் ப்ரகாஸதே ஸ யதி³
த்⁴வநே: ப்ரகார உச்யதே ததி³தா³நீம் ஸ்லேஷஸ்ய விஷய
ஏவாபஹ்ரு²: ஸ்யாத் , நாபஹ்ரு²த இத்யாஹ —

ஆக்ஷிப்த ஏவாலங்கார: ஸப்³த³ஸக்த்யா ப்ரகாஸதே |
யஸ்மிந்நநுக்²: ஸப்³தே³ந ஸப்³த³ஸக்த்யுத்³ப⁴வோ ஹி ஸ: || 21 ||

யஸ்மா³த³ஸங்காரோ ந வஸ்துமா²த்ரம் யஸ்மிந் கா³வ்யே ஸப்³த³ஸக்த்யா ப்ரகாஸதே
ஸ ஸப்³த³ஸக்த்யுத்³ப⁴வோ த்⁴வநி³நி³யஸ்மாகம் விவக்ஷிதம் | வஸ்துத்³வ்யே ச
ஸப்³த³ஸக்த்யா ப்ரகாஸமா²நே ஸ்லேஷ: | யதா² —

யேந த்⁴வஸ்தமநோ⁴வேந ப³லிஜி³த்காய: புராஸ்த்ரீக்ரு²தோ
யஸ்சோத்³வ்ரு²த்தபு⁴ஜங்க³ஹாரவலயோ க³ங்கா³ம் ச யோ⁵தா⁴ரயத் |
யஸ்யாஹு: ஸஸரிமச்சி²ரோ ஹர இதி ஸ்துத்த்யம் ச நாமாமரா:
பாயாத்ஸ ஸ்வயமந்த⁴கக்ஷயகரஸ்த்வாம் ஸர்வதோ³மாத⁴:வ: ||

நந்வலங்காராந்தரப்ரதிபா⁴யாமபி ஸ்லேஷவ்யபதே³ஸோ ப⁴வதீதி
த³ர்³ஸிதம் ப⁴ட்³டோத்³ப⁴டேந , தத்பு⁴நரபி ஸப்³த³ஸக்திமூலோ த்⁴வநி³நிரவ-
காஸ இத்யாஸங்க்யே³முக்²தம்“ஆக்ஷிப்த”இதி | தத³யமர்த: ² —

யத்ர ஸப்³த³ஸக்த்யா ஸாக்ஷாத³லங்காராந்தரம் வாச்யம்
ஸத்ப்ரதிபா⁴ஸதே ஸ ஸர்வ: ஸ்லேஷவிஷய: | யத்ர து ஸப்³த³ஸக்த்யா
ஸாமர்த²யாக்ஷிப்தம் வாச்யவ்யதிரி³க்தம் வ்யங்க்யமேவாலங்காராந்தரம்
ப்ரகாஸதே ஸ த்⁴வநே³ர்³விஷய: | ஸப்³த³ஸக்த்யா ஸாக்ஷாத³லங்காராந்தர-
ப்ரதிபா⁴ யதா² —

தஸ்யா விநாபி ஹாரேண நிஸர்கா³தே³வ ஹாரிணௌ |
ஜநயாமாஸது: கஸ்ய விஸ்மயம் ந பயோத⁴ரௌ ||

அத்ர ஸ்ரு³ங்கா³ர்³வ்யபி⁴சா³ விஸ்மயாக்²யோ பா⁴:வ: ஸாக்ஷாத³விரோ-
தா³லங்காரஸ்ச ப்ரதிபா⁴ஸத இதி விரோத⁴ச்சா²யாநுக்³ராஹிண: ஸ்லேஷஸ்யாயம்
விஷய: , ந த்வநுஸ்வாநோபமவ்யங்க்யஸ்ய த்⁴வநே: | அலக்ஷயக்ரமவ்யங்க்யஸ்ய
து த்⁴வநே³ர்³வாச்யேந ஸ்லேஷேண விரோதே⁴ந வா வ்யஞ்ஜி³தஸ்ய விஷய ஏவ |

யதா² மமைவ —

ஸ்லாக்⁴யாஸேஷதநம் ஸுத³ர்ஸநகர: ஸர்வாங்க³லீலாஜித-
த்ரைலோக்யாம் சரணரவிந்த³லவிதேநாக்ராந்தலோகோ ஹரி: |
பி³ப்⁴ராணம் முக²மிந்து³ரூபமகி²லம் சந்த³ராத்தமசக்ஷா³த்³த⁴-
த்தஸ்தா²நே யாம் ஸ்வதநோரபஸ்யத³தி⁴காம் ஸா ருக்மிணீ வோ⁵வதாத் ||

அத்ர வாச்யதயைவ வ்யதிரேகச்சா²யாநுக்³ராஹீ ஸ்லேஷ: ப்ரதீயதே |
யதா² ச —

ப்⁴ரமிமரதிமலஸஹ்ரு³த³யதாம் ப்ரலயம் மூர்ச்சா²ம் தம: ஸரீரஸாத³ம் |
மரணம் ச ஜலத³பு⁴ஜக³ஜம் ப்ரஸஹ்ய குருதே விஷம் வியோகி³நீநாம் ||

யதா² வா —

க²ண்டி³தமாநஸகாஞ்சநபங்கஜநிர்மதி²தபரிமலா யஸ்ய |
அக²ண்டி³ததா³நப்ரஸரா பா³ஹுபரிகா⁴ இவ க³ஜேந்த³ரா: ||

அத்ர ரூபகச்சா²யாநுக்³ராஹீ ஸ்லேஷோ வாச்யதயைவாவபா⁴ஸதே |
ஸ சாக்ஷிப்தோ⁵வங்காரோ யத்ர புந: ஸப்³தா³ந்தரேணாபி⁴ஹித-
ஸ்வரூபஸ்தத்ர ந ஸப்³த³ஸக்த்யுத்³ப⁴வாநுரணநரூபவ்யங்க³ய-
த்⁴வநிவ்யவஹார: | தத்ர வக்ரோக்த்யாதி³வாச்யாலங்காரவ்யவஹார
ஏவ | யதா² —

த்³ரு³ஷ்ட்யா கேஸவ கோ³பரா³ஹ்ரு³த்யா கிஞ்சிந்ந த்³ரு³ஷ்டம் மயா
தேநைவ ஸ்க²லிதாஸ்மி நாத² பதிதாம் கிம் நாம் நாலம்ப³ஸே |
ஏகஸ்த்வம் விஷமேஷு கி²ந்நமநஸாம் ஸர்வா³லாநாம் க³தி-
ர்கோ³ப்யைவம் க³தி³த: ஸலேஸமவதாத்³கோ³ஷ்டே² ஹரிர்வஸ்சிரம் ||

ஏவஞ்ஜாதீயக: ஸர்வ ஏவ ப⁴வது காமம் வாச்யஸ்லேஷஸ்ய விஷய: |
யத்ர து ஸாமர்த்த²யாக்ஷிப்தம் ஸத³லங்காராந்தரம் ஸப்³த³ஸக்த்யா
ப்ரகாஸதே ஸ ஸர்வ ஏவ த்⁴வநேர்விஷய: | யதா² —

“அத்ராந்தரே குஸுமஸமயயுக³முபஸம்ஹரந்நஜ்ஞும்³ப்⁴த க்³ரீஷ்மா-
பி⁴தா⁴ந: பு²ல்லமல்கிகாத⁴வளாட்டஹாஸோ மஹாகால:“ |

யதா² ச —

உந்நத: ப்ரோல்லஸத்³தா⁴ர: காலாக³ருமலீமஸ: |
பயோத⁴ரப்⁴ரஸ்தந்வ்யா: கம் ந சக்ரே⁵பி⁴லாஷிணம் ||

யதா² வா —

த³த்தாநந்தா: ³ப்ரஜாநாம் ஸமுசிதஸமயாக்ரு³ஷ்டஸ்ரு³ஷ்டை: பயோபி: ⁴
பூர்வாஹ்ணே விப்ரகீர்ண தி³ஸி தி³ஸி விரமத்யஹ்நி ஸம்ஹாரபா⁴ஜ: |
தீ³ப்தாம்ஸோர்தீ³ர்க⁴து: ³க²ப்ரப⁴வப⁴வப⁴யோத³ந்வது³த்தாரநாவோ
கா³வோ வ: பாவநாநாம் பரமபரிமிதாம் ப்ரீதிமுத்பாத³யந்து ||

ஏஷூதா³ஹரணேஷு ஸப்³த³ஸக்த்யா ப்ரகாஸமாநே ஸத்யப்ராகரணி-
கே⁵ர்தா²ந்நரே வாக்யஸ்யாஸம்ப்³த³தா⁴ர்தா²பி⁴தா⁴யித்வம் மா ப்ரஸாங்க்ஷி³த்ய-
ப்ராகரணிகப்ராகரணிகார்த²யோருபமாநோபமேயபா⁴வ: கல்பயிதவ்ய:
ஸாமர்த²யாதி³த்யர்தா²க்ஷிப்தோ⁵யம் ஸ்லேஷோ ந ஸப்³தோ³பாரு⁴ இதி
விபி⁴ந்ந ஏவ ஸ்லேஷாத³நுஸ்வாநோபமவ்யங்க³யஸ்ய த்⁴வநேர்விஷய: |
அந்யே⁵பி சாலங்காரா: ஸப்³த³ஸக்திமூலாநுஸ்வாநருபவ்யங்க³யே த்⁴வநௌ
ஸம்ப⁴வந்த்யேவ | ததா² ஹி விரோதோ⁴⁵பி ஸப்³த³ஸக்திமூலாநுஸ்வாநருபோ
த்³ரு³ஸ்யதே | யதா² ஸ்தா²ண்வீஸ்வராக்²யஜநபத³வர்ணநே ப⁴ட்டபா³ணஸ்ய —
“ யத்ர ச மாதங்க³கா³மிந்ய: ஸீலவத்யஸ்ச கௌ³ர்யோ விப⁴வரதாஸ்ச
ஸ்யாமா: பத்³மராகி³ண்யஸ்ச த⁴வளத்³விஜஸூசிவத³நா மதி³ராமோதி³-
ஸ்வஸநாஸ்ச ப்ரமதா: ³“ |

அத்ர ஹி வாச்யோ விரோத⁴ஸ்தச்ச²யாநுக்³ராஹீ வா ஸ்லேஷோ⁵யமிதி ந ஸக்யம்
வக்தும் | ஸாக்ஷாச்ச²ப³தே³ந விரோதா⁴லங்காரஸ்யாப்ரகாஸிதத்வாத் | யத்ர
ஹி ஸாக்ஷாச்ச²ப³தா³வேதி³தோ விரோதா⁴லங்காரஸ்தத்ர ஹி ஸ்லிஷ்டோக்தௌ
வாச்யாலங்காரஸ்ய விரோத⁴ஸ்ய ஸ்லேஷஸ்ய வா விஷயத்வம் | யதா² தத்ரைவ —
“ ஸமவாய இவ விரோதி⁴நாம் பதா³ர்தா²நாம் | ததா² ஹி — ஸந்நிஹிதபா³லாந்த⁴-
காராபி பா⁴ஸ்வந்மூர்தி: “ இத்யாதௌ ³ |

யதா² வா மமைவ —

ஸர்வைகஸரணமக்ஷயமதீ⁴ஸமீஸம் தி⁴யாம் ஹரிம் க்ரு³ஷ்ணம் |
சதுராத்த்மாநம் நிஷ்க்ரியமரிமத²நம் நமத சக்ரத⁴ரம் ||

அத்ர ஹி ஸப்³த³ஸக்திமூலாநுஸ்வாநருபோ விரோத: ⁴ஸ்பு²டமேவ ப்ரதீயதே |
ஏவம்விதோ⁴ வ்யதிரேகோ⁵பி த்³ரு³ஸ்யதே | யதா² மமைவ —

க²ம் யே⁵த்யஜ்ஜ்வலயநந்தி லூநதமஸோ யே வா நகோ²த்³பா⁴ஸிநோ
யே புஷ்ணந்தி ஸரோருஹஸ்ரியமபி க்ஷிப்தாப்³ஜபா⁴ஸஸ்ச யே
யே மூர்த⁴ஸ்வவபா⁴ஸிந: க்ஷிதிப்³ரு³தாம் யே சாமராணம் ஸிராம்-

ஸ்யாக்ராமந்த்யு⁴யே⁵பி தே தி³நபதே: பாதா:³ ஸ்ரியே ஸந்து வ: ||

ஏவமந்யே⁵பி ஸப்³த³ஸக்திமூலாநுஸ்வாநரூபவ்யங்க³யத்⁴வநிப்ரகாரா:
ஸந்தி தே ஸஹ்ரு³த³யை: ஸ்வயமநுஸர்தவ்யா: | இஹ து க்³ரந்த²விஸ்தரப⁴யாந்ந
தத்³ப்ரபஞ்ச: க்ரு³த: |

அர்த²ஸக்த்யுத்³ப⁴வஸ்த்வந்யோ யத்ரார்த:² ஸ ப்ரகாஸதே |
யஸ்தாத்பர்யேண வஸ்த்வந்யத்³வ்யநக்த்யுக்திம் விநா ஸ்வத: || 22 ||

யத்ரார்த:² ஸ்வஸாமர்த²யாத்³ர்தா²ந்தரமபி⁴வ்யநக்தி ஸப்³த³வ்யாபாரம்
விநைவ ஸோ⁵ர்த²ஸக்த்யுத்³ப⁴வோ நாமாநுஸ்வாநோபமவ்யங்க³யோ த்⁴வநி: |
யதா² —

ஏவம்வாதி³நி தே³வர்ஷௌ பார்ஸ்வே பிதுரதோ⁴முக² |
லீலாகமலபத்ராணி க³ணயாமாஸ கேவலம் ||

அத்ர ஹி லீலாகமலபத்ரக³ணநமுபஸர்ஜநீக்ரு³தஸ்வரூபம் ஸப்³த³வ்யாபாரம்
விநைவார்தா²ந்தரம் வ்யபி⁴சாரிபா⁴வலக்ஷணம் ப்ரகாஸயதி | ந
சாயமலக்ஷயக்ரமவ்யங்க³யஸ்யைவ த்⁴வநேர்விஷய: | யதோ யத்ர
ஸாக்ஷச்²ப³த³நிவேதி³தேப்⁴யோ விபா⁴வாநுபா⁴வவ்யபி⁴சாரிப்⁴யோ
ரஸாதீ³நாம் ப்ரதீதி: , ஸ தஸ்ய கேவலஸ்ய மார்க:³ | யதா²
குமாரஸம்ப⁴வே மது⁴ப்ரஸங்கே³ வஸந்தபுஷ்பாப⁴ரணம் வஹந்த்யா
தே³வ்யா ஆக³மநாதி³வர்ணநம் மநோப⁴வஸரஸந்தா⁴நபர்யந்தம்
ஸம்போ⁴ஸ்ச பரிவ்ரு³த்ததை⁴ர்யஸ்ய சேஷ்டாவிஸேஷ்வர்ணநாதி³
ஸாக்ஷச்²ப³த³நிவேதி³தம் | தஸ்மாத³யமந்யோ த்⁴வநே: ப்ரகார: |

யத்ர ச ஸப்³த³வ்யாபாரஸஹாயோ⁵ர்தோ²ர்தா²ந்தரஸ்ய வ்யஞ்ஜகத்வேநோ-
பாதீ³யதே ஸ நாஸ்ய த்⁴வநேர்விஷய: | யதா² —
ஸங்கேதகாலமநஸம் விடம் ஜ்ஞாத்வா வித³க்³த⁴யா |
ஹஸந்நேத்ரார்பிதா³கூதம் லீலாபத்³மம் நிமீலிதம் ||

அத்ர லீலாகமலநிமீலநஸ்ய வ்யஞ்ஜகத்வமுக்த்யைவ நிவேதி³தம் |
ததா² ச —

ஸப்³தா³ர்த²ஸக்த்யா க்ஷிப்தோ⁵பி வ்யங்க³யோ⁵ர்த:² கவிநா புந: |
யத்ராவிஷ்க்ரியதே ஸ்வோக்த்யா ஸாந்யைவாலங்க்ரு³திர்த்⁴வநே: || 23 ||

ஸப்³த³ஸக்த்யார்த²ஸக்த்யா ஸப்³தா³ர்த²ஸக்த்யா வா³க்ஷிப்தோ⁵பி வ்யங்க³யோ⁵ர்த:²

கவிநா புநர்யத்ர ஸ்வோக்த்யா ப்ரகாஸீக்ரியதே ஸோ⁵ஸ்மாத்³நுஸ்வானோபமவ்யங்க்³யாத்³-

த்⁴வநேரந்ய ஏவாலங்கார: | அலக்ஷயக்ரமவ்யங்க்³யஸ்ய வா த்⁴வநே:
ஸதி ஸம்ப⁴வே ஸ தாத்³ரு³க்³ந்யோ⁵லங்கார: |

தத்ர ஸப்³த³ஸக்த்யா யதா² —

வத்ஸே மா கா³ விஷாத்³ம் ஸ்வஸநமுருஜவம் ஸந்த்யஜோர்த்⁴வப்ரவ்ரு³த்தம்
கம்ப: கோ வா கு³ருஸ்தே ப⁴வது ப³லபி⁴தா³ ஜ்ரு³ம்பி⁴தேநாத்ர யாஹி |
ப்ரத்யாக்²யாநம் ஸுராணுமிதி ப⁴யஸமந்ச்²த்³மநா காரயித்வா
யஸ்மை லக்ஷமீமதா³த்³வ: ஸ த³ஹது து³ரிதம் மந்த²முடா⁴ம் பயோதி:⁴ ||

அர்த²ஸக்த்யா யதா² —

அம்பா³ ஸேதே⁵த்ர வ்ரு³த்³தா⁴ பரிணதவயஸாமக்³ரணீரத்ர தாதோ
நி:ஸேஷாகா³ரகம்ஸர்மஸிதி²லதநு: கும்ப⁴தா³ஸீ ததா²த்ர |
அஸ்மிந் பாபாஹமேகா கதிபயதி³வஸப்ரோஷிதப்ராணநாதா²
பாநதா²யேத்த²ம் தருண்யா கதி²தமவஸரவ்யாஹ்ரு³திவ்யாஜூப்ரவம் ||
உப⁴யஸக்த்யா யதா² — “ த்³ரு³ஷ்ட்யா கேஸவகோ³பரா³ஹ்ரு³த்யா ”
இத்யாதௌ³ || 23 ||

ப்ரௌடோ⁴க்திமாத்ரநிஷ்பந்நஸரீர: ஸம்ப⁴வீ ஸ்வத: |

அர்தோ²ஸி த்³விவிதோ⁴ ஜ்ஞேயோ வஸ்துநோ⁵ந்யஸ்ய தீ³பக: || 24 ||

அர்த²ஸக்த்யுத்³ப⁴வாநுரணநருபவ்யங்க்³யே த்⁴வநௌ யோ வ்யஞ்ஜகோ⁵ர்த²
உக்தஸ்தஸ்யாபி த்³வௌ ப்ரகாரௌ — கவே: கவிநிப்³த்³த⁴ஸ்ய வா வக்து:
ப்ரௌடோ⁴க்திமாத்ரநிஷ்பந்நஸரீர ஏக: , ஸ்வதஸ்ஸம்ப⁴வீ ச த்³விதீய: |

கவிப்ரௌடோ⁴க்திமாத்ரநிஷ்பந்நஸரீரோ யதா² —

ஸஜ்ஜயதி ஸுரபி⁴மாலோ ந தாவத³ர்பயதி யுவதிஜநலக்ஷயமுகா²ந் |
அபி⁴நவஸஹகாரமுகா²ந்நவபல்லவபத்ரலாநநங்க்³ஸ்ய ஸாரந் ||

கவிநிப்³த்³த⁴வக்த்ரு³ப்ரௌடோ⁴க்திமாத்ரநிஷ்பந்நஸரீரோ யதோ²தா³ஹ்ரு³தமேவ —
“ஸிக²ரிணி“ இத்யாதி³ |

யதா² வா —

ஸாத்³ரவிதீர்ணயௌவநஹஸ்தாலம்ப³ம் ஸமுந்நமத்³ப⁴யாம் |
அப⁴யுத்தா²நமிவ மந்மத²ஸ்ய த்³த்தம் தவ ஸ்தநாப்⁴யாம் ||

ஸ்வத: ஸம்⁴வீ ய ஓளசித்யேந ப³ஹிரபி ஸம்⁴வ்யமாநஸத்³பா⁴வோ ந கேவலம்
 ப⁴ணிதிவஸேநைவாபி⁴நிஷ்பந்நஸரீர: | யதோ²தா³ஹ்ரு²தம்
 “ஏவம்வாதி³நி⁴ இத்யாதி³ | யதா² வா —

ஸிகி²பிச்²கர்ணபூரா ஜாயா வ்யாத⁴ஸ்ய க³ர்வினீ ப்⁴ரமதி |
 முக்தாப²லரசிதப்ரஸாத⁴நாநாம் மத்⁴யே ஸபத்நீநாம் || 24 ||

அர்த²ஸக்தேரலங்காரோ யத்ராப்யந்ய: ப்ரதீயதே |
 அநுஸ்வானோபமவ்யங்க³ய: ஸ ப்ரகாரோ⁵பரோ த்⁴வநே: || 25 ||

வாச்யாலங்காரவ்யதிரிக்தோ யத்ராந்யோ⁵லங்காரோ⁵ர்த²ஸாமர்த்யாத்-
 ப்ரதீயமாநோ⁵வபா⁴ஸதே ஸோ⁵ர்த²ஸக்த்யுத்³ப⁴வோ நாமாநுஸ்வாநரூப-
 வ்யங்க³யோ⁵ந்யோ த்⁴வநி: || 25 ||

தஸ்ய ப்ரவிரலவிஷயத்வமாஸங்க்யேத்³முச்யதே —
 ரூபகாதி³ரலங்காரவர்கோ³ யோ வாச்யதாம் ஸ்ரித: |
 ஸ ஸர்வோ க³ம்யமாநத்வம் பி³ப்⁴ரத்³ பூ⁴ம்நா ப்ரத³ர்³ஸித: || 26 ||

அந்யத்ர வாச்யத்வேந ப்ரஸித்³தோ⁴ யோ ரூபகாதி³ரலங்கார:
 ஸோ⁵ந்யத்ர ப்ரதீயமாநதயா பா³ஹுல்யேந ப்ரத³ர்³ஸிதஸ்தத்ர-
 ப⁴வத்³பி⁴ர்⁴ப⁴ட்⁴டோத்³ப⁴டாதி³பி:⁴ | ததா² ச ஸஸந்தே³ஹாதி³ஷ³உபமா-
 ரூபகாதிஸ்யோக்தீநாம் ப்ரகாஸமாநத்வம் ப்ரத³ர்³ஸிதமித்யலங்காரா-
 ந்தரஸ்யாலங்காராந்தரே வ்யங்க³யத்வம் ந யத்நப்ரதிபாத்³யம் || 26 ||

இயத்புநருச்யத ஏவ
 அலங்காராந்தரஸ்யாபி ப்ரதீதௌ யத்ர பா⁴ஸதே |
 தத்³பரத்வம் ந வாச்யஸ்ய நாஸௌ மார்கோ³ த்⁴வநேர்மத: || 27 ||

அலங்காராந்தரேஷு த்வநுரணநரூபாலங்காரப்ரதீதௌ ஸத்யாமபி
 யத்ர வாச்யஸ்ய வ்யங்க³யப்ரதிபாத³நௌந்முக்²யேந சாருத்வம் ந
 ப்ரகாஸதே நாஸௌ த்⁴வநேர்மார்க: ³ | ததா² ச தீ³பகாதா³வலங்காரே
 உபமாயா க³ம்யமாநத்வே⁵பி தத்³பரத்வேந சாருத்வஸ்யாவ்யவஸ்தா²நாந்ந
 த்⁴வநிவ்யபதே³ஸ: |

யதா² —
 சந்த்³ரமயூகை²ர்³நிஸா நலிநீ கமலை: குஸுமகு³ச்சை²ர்³லதா |
 ஹம்ஸைஸ்ஸாரத³ஸோபா⁴ காவ்யகதா² ஸஜ்ஜநை: க்ரியதே கு³ர்³வீ ||

இத்யாதி³ஷ்ஹிபமாக³ர்ப⁴த்வே⁵பி ஸதி வாச்யாலங்காரமுகே²நைவ சாருத்வம்
வ்யவதிஷ்ட²தே ந வ்யங்க³யாலங்காரதாத்தபர்யேண | தஸ்மாத்தத்தர்
வாச்யாலங்காரமுகே²நைவ காவ்யவ்யபதே³ஸோ ந்யாய்ய: | யத்ர து வ்யங்க³ய-
பரத்வேநைவ வாச்யஸ்ய வ்யவஸ்தா²நம் தத்ர வ்யங்க³யமுகே²நைவ வ்யபதே³ஸோ
யுக்த: |

யதா² -

ப்ராப்தஹீரேஷ கஸ்மாத்தபுநரபி மயி தம் மந்த²கே²த³ம் வித்³த⁴யா-
ந்நித்³ராமப்யஸ்ய பூர்வாமநலமநஸோ நைவ ஸம்பா⁴வ்யாமி |
ஸேதும் ப³த்⁴நாதி பூ⁴ய: கிமிதி ச ஸகலத்³வீபநாதா²ந்யாத-
ஸ்த்வய்யாயாதே விதர்காநிதி த³த⁴த இவாபா⁴தி கம்ப: பயோதே⁴ ||

யதா² வா மமைவ —

லாவண்யகாந்திபரிபூரிததி³ங்கமுகே²ஸம்மிந்
ஸ்மேரே⁵து⁴நா தவ முகே² தரலாயதாஶ்வி |
க்ஷோப⁴ம் யதே³தி ந மநாக³பி தேந மந்யே
ஸுவ்யக்தமேவ ஜலராஸிரயம் பயோதி:⁴ ||

இத்யேவம்விதே⁴ விஷயே⁵நுரணநருபருபகாஸ்ரயேண காவ்யசாருத்வ-
வ்யவஸ்தா²நாத³ருபகத்⁴வநிநிதி வ்யபதே³ஸோ ந்யாய்ய: |

உபமாத்த⁴வநிர்யதா² —

வீராணாம் ரமதே கு⁴ஸ்ரு³ணருணே ந ததா² ப்ரியாஸ்தநோத்ஸங்கே³ |
த்³ரு³ஷ்ட ரிபுக³ஜகும்ப⁴ஸ்த²லே யதா² ப³ஹலஸிந்தூ³ரே ||

யதா² வா மமைவ விஷமபா³ணலீலாயாமஸுரபராக்ரமணே காமதே³வஸ்ய —
தத்தேஷாம் ஹீஸஹோத்³ரரத்தநாஹரணே ஹ்ரு³த³யமேகரஸம் |
பி³ம்பா³த⁴ரே ப்ரியாணாம் நிவேஸிதம் குஸுமபா³ணேந ||

ஆக்ஷேபத்⁴வநிர்யதா² —

ஸ வக்துமகி²லாஞ்சுஸக்தோ ஹயக³ரீவாஸ்ரிதாந் கு³ணந் |
யோ⁵ம்பு³கும்பை:⁴ பரிச்சே²த³ம் ஜ்ஞாதும் ஸக்தோ மஹோத்³தே:⁴ ||

அத்ராதிஸயோக்த்யா ஹயக³ரீவகு³ணநாமவர்ணநீயதாப்ரதிபாத³ந-
ருபஸ்யாஸாதா⁴ரணதத்³விஸேஷப்ரகாஸநபராஸ்யாக்ஷேபஸ்ய
ப்ரகாஸநம் |

அர்தா²ந்தரந்யாஸத்⁴வநி: ஸப்³த³ஸக்திமூலாநுரணநரூபவ்யங்க³யோ⁵ர்த²-
ஸக்திமூலாநுரணநரூபவ்யங்க³யஸ்ச ஸம்ப⁴வதி | தத்ராத்³யஸ்யோதா³ஹரணம் —

தை³வாயத்தே ப²லே கிம் க்ரியதாமேதாவத்புநர்ப⁴ணம: |
ரக்தாஸோகபல்லவா: பல்லவாநாமந்யேஷாம் ந ஸத்³ரு³ஸா: ||

பத³ப்ரகாஸஸ்சாயம் த்⁴வநிரிதி வாக்யஸ்யார்தா²ந்தரதாத்பர்யே⁵பி
ஸதி ந விரோத:⁴ | த்³விதீயஸ்யோதா³ஹரணம் யதா² —

ஹ்ரு³த³யஸ்தா²பிதமந்யமபரோஷமு²மபி மாம் ப்ரஸாத³யந் |
அபராத்³த⁴ஸ்யாபி ந க²லு தே ப³ஹுஜ்ஞ ரோஷிதும் ஸக்யம் ||

அத்ர ஹி வாச்சவியேஷேண ஸாபராத⁴ஸ்யாபி ப³ஹுஜ்ஞஸ்ய கோப:
கர்துமஸக்ய இதி ஸமர்த²கம் ஸாமாந்யமந்விதமந்யத்தாத்பர்யேண
ப்ரகாஸதே |

வ்யதிரேகத்⁴வநிரப்யுப⁴யரூப: ஸம்ப⁴வதி | தத்ராத்³யஸ்யோதா³ஹரணம்
ப்ராக்ப்ரத³ர்ஸிதமேவ |

த்³விதீயஸ்யோதா³ஹரணம் யதா² —
ஜாயேய வநோத்³தே³ஸே குப்³ஜ ஏவ பாத³போ க³லிதப்தர: |
மா மாநுஷே லோகே த்யாகை³கரஸோ த³ரித்³ர்ஸ்ச ||

அத்ர ஹி த்யாகை³கரஸஸ்ய த³ரித்³ர்ஸ்ய ஜந்மாநபி⁴நந்த³நம் த்ருடிதப்தர்-
குப்³ஜபாத³பஜந்மாபி⁴நந்த³நம் ச ஸாக்ஷாச்ச²ப³த³வாச்சயம் |

ததா²விதா⁴த³பி பாத³பாத்தாத³ரு³ஸஸ்ய பும்ஸ உபமாநோபமேயத்வ-
ப்ரதீபூர்வகம் ஸோச்சயதாயாமாதி⁴க்யம் தாத்பர்யேண ப்ரகாஸயதி |
உத்ப்ரேக்ஷாத்⁴வநிர்யதா² —

சந்த³நாஸக்தபு⁴ஜக³நி:ஸ்வாஸாநிலமூர்ச்சி²த: |
மூர்ச்ச²யத்யேஷ பதி²காந்மதௌ⁴ மலயமாருத: ||

அத்ர ஹி மதௌ⁴ மலயமாருதஸ்ய பதி²கமூர்ச்சா²காரித்வம்
மந்மதோ²ந்மாத²தா³யித்வேநைவ | தத்து சந்த³நாஸக்தபு⁴ஜக³-
நி:ஸ்வாஸாநிலமூர்ச்சி²தத்வேநோத்ப்ரேக்ஷிதமித்யுத்ப்ரேக்ஷா
ஸாக்ஷாத³நுத்தாபி வாக்யார்த²ஸாமர்த²யாத³நுரணநரூபா
லக்ஷயதே | ந சைவம்விதே⁴ விஷயே இவாதி³ஸப்³த³ப்ரயோக³மந்தரேண-
ஸம்ப³த³த⁴தைவேதி ஸக்யதே வக்தும் | க³மகத்வாத³ந்யத்ராபி தத³ப்ரயோகே³
தத³ர்தா²வக³தித்³ர்ஸநாத | யதா² —

ஈர்ஷ்யாகலுஷஸ்யாபி தவ முக²ஸ்ய நநவேஷ பூர்ணிமாசந்த்³ர: |
அத்³ய ஸத்³ரு³ஸ்தவம் ப்ராப்யாங்க³ ஏவ ந மாதி ||

யதா² வா —

த்ராஸாகுல: பரிபதந் பரிதோ நிகேதாந்
பும்பி⁴ர்ந கைஸ்சித்³பி த⁴ந்விபி⁴ர்நவப³ந்தி⁴ |
தஸ்தௌ² ததா²பி ந ம்ரு³:³ க்வசித்³ங்க³நாபி⁴
ராகர்ணபூர்ணநயநேஷுஹதேக்ஷணபூர்: ||

ஸப்த³தா³ர்²த²வ்யவஹாரே ச ப்ரஸித்³தி⁴ரேவ ப்ரமாணம் |

ஸ்லேஷத்⁴வநிர்யதா² —

ரம்யா இதி ப்ராப்தவதீ: பதாகா: ராக³ம் விவிக்தா இதி வர்த⁴யந்தீ: |
யஸ்யாமஸேவந்த நமத்³வலீகா: ஸமம் வதூ⁴பி⁴ர்வலபீ⁴ர்யுவாந: ||

அத்ர வதூ⁴பி:⁴ ஸஹ வலபீ⁴ர்ஸேவந்தேதி வாக்யார்த²ப்ரதீதேரநந்தரம் வத்⁴வ
இவ வலப⁴ய இதி ஸ்லேஷப்ரதீதிரஸப்த³தா³ப்யர்த²ஸாமர்த்யாந்முக்²யத்வேந
வர்ததே |

யதா²ஸங்க²யத்⁴வநிர்யதா² —

அங்குரித: பல்லவித: கோரகித: புஷ்பிதஸ்ச ஸஹகார: |
அங்குரித: பல்லவித: கோரகித: புஷ்பிதஸ்ச ஹ்ரு³தி³ மத³ந: ||

அத்ர ஹி யதோ²த்³தே³ஸமநூத்³தே³ஸே யச்சாருத்வமநூரணநரூபம்
மத³நவிஸேஷணபூ⁴தாங்ரிதாதி³ஸப்த³க³தம் தந்மத³நஸஹ-
காரயோஸ்துஸ்யயோகி³தாஸமுச்சயலக்ஷணத்³வாச்யாத³திரிச்யமாந-
மாலக்ஷயதே | ஏவமந்யே⁵ப்யலங்காரா யதா²யோக³ம் யோஜநீயா: |

ஏவமலங்காரத்⁴வநிமார்க³ம் வ்யுத்பாத³ய தஸ்ய ப்ரயோஜநவத்தாம்
க²யாபயிதுமித்³முச்சயதே —

ஸரீ⁴கரணம் யேஷாம் வாச்யத்வே ந வ்யவஸ்தி²தம் |

தே⁵ஸங்காரா: பராம் சா²யாம் யாந்தி த்⁴வந்யங்க³தாம் க³த: || 28 ||

த்⁴வந்யங்க³தா சோபா⁴ப்யாம் ப்ரகாராப்யாம் வ்யஞ்ஜகத்வேந
வ்யங்க³யத்வேந ச | தத்ரேஹ ப்ரகரணத்³வ்யங்க³யத்வேநேத்யவக³ந்தவ்யம் |
வ்யங்க³யத்வே⁵ப்யலங்காராணம் ப்ராதா⁴ந்யவிவக்ஷாயாமேவ

ஸத்யாம் த⁴வநாவந்த:பாத: | இதரதா² து கு³ணீபூ⁴தவ்யங்க³யத்வம்
ப்ரதிபாத³யிஷ்யதே || 28 ||

அங்கி³த்வேந வ்யங்க³யதாயாமபி , அலங்காராணம் த³வயீ க³தி: — கதா³சி-
த³வஸ்துமாத்ரேண வ்யஜ்யந்தே , கதா³சித³லங்காரேண |

தத்ர -

வ்யஜ்யந்தே வஸ்துமாத்ரேண யதா³லங்க்ரு³யஸ்தயா |

த⁴ருவம் த⁴வந்யங்க³தா தாஸாம்

அத்ர ஹேது : —

காவ்யவ்ரு³த்திஸ்ததா³ஸ்ரயா || 29 ||

யஸ்மாத்தத்ர ததா²வித⁴வ்யங்க³யாலங்காரபரத்வேநைவ காவ்யம் ப்ரவ்ரு³த்தம் |
அந்யதா² து தத³வாக்யமாத்ரமேவ ஸ்யாத் || 29 ||

தாஸாமேவாலங்க்ரு³தீநாம் —

அலங்காராந்தரவ்யங்க³யபா⁴வே

புந: ,

த⁴வந்யங்க³தா ப⁴வேத் |

சாருத்வோத்கர்ஷதோ வ்யங்க³யப்ராதா⁴ந்யம் யதி³ லக்ஷயதே || 30 ||

உக்தம் ஹ்யேதத் —“ சாருத்வோத்கர்ஷநிப³ந்த⁴நா வாச்யவ்யங்க³யயோ:
ப்ராதா⁴ந்யவிவக்ஷா“ இதி | வஸ்து மாத்ரவ்யங்க³யத்வே சாலங்காராண-
மநந்தரோபத³ர்ஸிதேப்ய ஏவோதா³ஹரணேப⁴யோ விஷய உந்நேய: | ததே³வ-
மர்த²மாத்ரேணலங்காரவிஸேஷரூபேண வார்தே²நார்தா²ந்தரஸ்யாலங்காரஸ்ய
வா ப்ரகாஸநே சாருத்வோத்கர்ஷநிப³ந்த⁴நே ஸதி ப்ராதா⁴ந்யேSர்த²ஸக்த்யுத்³ப⁴வாநு-
ரணந்ரூபவ்யங்க³யோ நிரவக³ந்தவ்ய: || 30 ||

ஏவம் த⁴வநே: ப்ரபே⁴தா³ந் ப்ரதிபாத³ய ததா³பா⁴ஸவிவேகம் கர்துமுச்யதே —
யத்ர ப்ரதீயமானோSர்த²:² ப்ரம்லிஷ்டத்வேந பா⁴ஸதே |

வாச்யஸ்யாங்க³யதயா வாபி நாஸ்யாஸௌ கோ³சரோ த⁴வநே: || 31 ||

த³விவிதோ⁴Sபி ப்ரதீயமான: ஸ்பு²டோSஸ்பு²டஸ்ச | தத்ர ய ஏவ ஸ்பு²ட:

ஸப³த³ஸக்த்யார்த²ஸக்த்யா வா ப்ரகாஸதே ஸ ஏவ த⁴வநேர்மார்கோ³ நேதர: |

ஸ்பு²டோSபி யோSபி⁴தே⁴யஸ்யாங்க³த்வேந ப்ரதீயமானோSவபா⁴ஸதே ஸோSஸ்யாநூரணந-

ரூபவ்யங்க³யஸ்ய த⁴வநேரகோ³சர: |

யதா² —

கமலாகரா ந மலிதா ஹம்ஸா உட்³டா³யிதா ந ச ஸஹஸா |
கேநாபி க்³ராமதடா³கே³ஶ³ப⁴ரமுத்தாநிதம் கூழிப்தம் ||

அத்ர ஹி ப்ரதீயமாநஸ்ய முக்³த⁴வத்⁴வா ஜலத⁴ர்ப்ரதிபி³ம்ப³த³ர்ஸநஸ்ய
வாச்யாங்க்³த்வமேவ | ஏவம்விதே⁴ விஷயே⁵ந்யத்ராபி யத்ர வ்யங்க்³யாபேகூயா
வாச்யஸ்ய சாருத்வோத்கர்ஷப்ரதீத்யா ப்ராதா⁴ந்யமவஸீயதே , தத்ர
வ்யங்க்³யஸ்யாங்க்³த்வேந ப்ரதீதே⁴த்⁴வநேரவிஷயத்வம் | யதா² —

வேதஸலதா³ஹநோட்³ஶ³நஸகுநிகோலாஹலம் ஸ்ரு³ண்வத்யா: |
க்³ரு³ஹகர்மவ்யாப்ரு³தாயா வத்⁴வா: ஸீத்³ந்த்யங்க³நி ||

ஏவம்விதோ⁴ ஹி விஷய: ப்ராயேண கு³ணீ⁴தவ்யங்க்³யஸ்யோதா³ஹரணத்வேந
நி³ர்தே³க்ஷயதே | யத்ர து ப்ரகரணாதி³ப்ரதிபத்த்யா நி³ர்தா⁴ரிதவிஸேஷோ
வாச்யோ⁵ர்²:² புந: ப்ரதீயமாநாங்க்³த்வேநைவாவபா⁴ஸதே
ஸோ⁵ஸ்யைவாநுரணநரூபவ்யங்க்³யஸ்ய த்⁴வநேர்மார்க:³ | யதா² —

உச்சிநு பதிதம் குஸுமம் மா து⁴நீ⁴ஹி ஶோபா²லிகாம் ஹாலிகஸ்நுஷே |
ஏஷ தே விஷமவிபாக: ஸ்வஸு⁴ரேண ஸ்ரு³தோ வலயஸப்³த:³ ||

அத்ர ஹ்யவிநயபதிநா ஸஹ ரமமாண ஸகீ² ப³ஹி:ஸ்ருதவலயகலகலயா
ஸக்யா ப்ரதிபோ³த்⁴யதே | ஏதத³பேகூணீயம் வாச்யார்த²ப்ரதிபத்தயே |
ப்ரதிபந்நே ச வாச்யே⁵ர்²தே² தஸ்யாவிநயப்ரச்சா²த³நதாத்பர்யேணாபி⁴-
தீ⁴யமாநத்வாத்புநர்வ்யங்க்³யாங்க்³த்வமேவேத்யஸமிந்நநுரணநரூபவ்யங்க்³ய-
த்⁴வநாவந்தர்⁴வ: || 31 ||

ஏவம் விவக்ஷிதவாச்யஸ்ய த்⁴வநேஸ்ததா³பா⁴ஸவிவேகே ப்ரஸ்துதே ஸத்யவிவக்ஷித-
வாச்யஸ்யாபி தம் கர்துமாஹ —

அவ்யுத்தப்தேரஸக்தேர்வா நிப³ந்தோ⁴ ய: ஸ்க²லத்³க³தே: |
ஸப்³த³ஸ்ய ஸ ச ந ஜ்ஞேய: ஸூரிபி⁴ர்விஷயோ த்⁴வநே: || 32 ||

ஸ்க²லத்³க³தேரூபசரிதஸ்ய ஸப்³த³ஸ்யாவ்யுத்தப்தேரஸக்தேர்வா நிப³ந்தோ⁴ ய:
ஸ ச ந த்⁴வநேர்விஷய: |

யத: —

ஸர்வேஷ்வேவ ப்ரபே⁴தே³ஷு ஸ்பு²டத்வேநாவபா⁴ஸநம் |
யத்³வ்யங்க்³யஸ்யாங்கி³பூ⁴தஸ்ய தத்பூர்ணம் த்⁴வநிலகூணம் || 33 ||

தச்சோதா³ஹ்ரு³தவிஷயமேவ || 33 ||

இதி ஸ்ரீராஜாநகாநந்த³வர்த⁴நாசார்யவிரசிதே த்⁴வந்யாலோகே த்³விதீய: உத்³யோத: ||

Encoded by Rajani Arjun Shankar

Dhvanyalokah Udyotah 2

pdf was typeset on October 7, 2024

Please send corrections to sanskrit@cheerful.com

